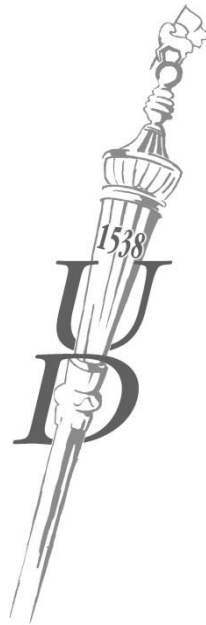

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

Macedónia konfliktusainak nemzetközi jogi és politikai vetületei

Milanov Viktor

Témavezető: Dr. Szemesi Sándor PhD, habilitált egyetemi docens

DEBRECENI EGYETEM
Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Debrecen, 2017

1. Az értekezés előzményei és célkitűzései

A Balkán Európa puszkaporos hordója.¹ Ez a XIX–XX. század fordulója óta ismert közmondás a XXI. században sem veszített legkevésbé valóság tartalmából. A térség kulturális, demográfiai és politikai fragmentáltsága komoly kihívások elé állítja nem csak a balkáni országok belpolitikai szereplőit, hanem a nemzetközi aktorokat is. A Balkán szereplőinek államközi kapcsolatait nem kizárólag a racionalitás vezérli, hanem a nemzeti büszkeség, a kulturális hagyományok, és a döntéshozók felé irányuló lakosság által generált erős politikai nyomás. A nemzetközi rendszer irányítói kisebb–nagyobb sikerrel tudták csak kezelni a balkáni konfliktusokat a közelmúltban, viszont ezek a külső beavatkozások, korrekciók csak rövid ideig tudták biztosítani a békét. Sokáig a *status quo* fenntartása fontosabbnak bizonyult, mint a permanens konfliktuskezelés és konfliktus-megelőzés. Egészen a XX. század végéig a nagyhatalmak diplomáciai, politikai és jogi eszközei azt a célt szolgálták, hogy a helyi ellentéteket és törésvonalakat korábbi tapasztalatok alapján kezeljék. A balkáni államok nacionalizmusa és az egyedülálló helyi viszonyok, ugyanakkor váratlan helyzet elé állították a nemzetközi szereplőket – bebizonyosodott, hogy nem lehetséges távolról, korábbi sablonok alapján kezelni a helyi, belső vagy regionális problémákat.

Kutatási célom volt jogi és diplomáciai szemmel bemutatni, valamint kielemezni azokat a konfliktusrendszereket, amelyek meghatározták és a mai napig meghatározzák Macedónia, mint önálló, szuverén állam fejlődését. Mind jogi, mind diplomáciai szempontból a macedón konfliktusoknak a vizsgálata ez idáig a hazai tudományos irodalomban feltérképezetlen maradt, a nemzetközi tudományos eredmények esetében is volt tér az innovatív gondolatok és tézisek lefektetésére. A hazai irodalomban a macedón kérdések leginkább periférikusan, egy szélesebb körben vizsgált téma kitekintéseként jelentek meg, így teret hagyva egy átfogó, értelmező és az összefüggéseket feltáró tudományos mű létrehozására. Az értekezés célja éppen a magyar, és részben a nemzetközi irodalom ezen szegmensének a pótlása az általános nemzetközi jogi és politikai, valamint diplomáciai tézisek helyi szintű alkalmazásán keresztül.

A kutatás tárgyát Macedónia azon nemzeti és nemzetközi konfliktusai jelentették, amelyek leginkább befolyásolták és a mai napig befolyásolják az állam fejlődését, kiemelve a görög–macedón névvitaként elhíresült, rendkívül összetett regionális jogi, diplomáciai és

¹ A kifejezést sokan Otto van Bismarck német kancellárnak tulajdonítják, aki hasonló értelemben, de eltérő szóhasználattal fogalmazta meg e gondolatát az 1878. évi berlini kongresszuson.

politikai konfliktusrendszert, a macedón-bolgár reláció macedón nemzeti identitást, macedón nyelvet, macedón kisebbséget érintő szegmenseit, valamint a macedóniai albán kisebbség jogainak kiszélesítése nyomán kialakult ellentéteket. A három vizsgált konfliktusrendszeren túl Macedónia egyéb vitás relációi – ilyen például a Szerbiával évtizedek óta lezáratlan egyházügyi kérdései, vagy a Koszovóval sokáig lezáratlan határvitája – is bemutatásra kerülhettek volna, ugyanakkor ezekkel ellentétben a görög, a bolgár és az albán reláció megkérdőjelezhetetlenül befolyásolta és befolyásolhatja a jövőben a macedón állam területi, identitásbeli és alkotmányos identitását, szuverenitását, berendezkedését.

A téma aktualitása több szempontból is adott volt, a nyugat-balkáni régió euroatlanti integrációja, Európa és Magyarország szempontjából, a közeljövő egyik fontos, nyitott kérdése. Macedónia évek óta zöld utat kap az Európai Bizottságtól a csatlakozási tárgyalások megkezdését illetően, ugyanakkor a Görögországgal és Bulgáriával fenntartott fagyos kapcsolatai következtében Szkopje nem képes csatlakozni az Európai Unióhoz, valamint az Észak-atlanti Szerződés Szervezetéhez (NATO). Az euroatlanti integráció elmaradásával párhuzamosan 2001 óta egyre feszültebbé vált az albán kisebbség viszonya a többségi társadalmat képviselő politikai, állami nomenklatúrával, ennek jeleként megszorodtak a fegyveres támadások az országban, permanens belpolitikai válság alakult ki és gyakran erőszakba fulladó tömeges demonstrációkra kerül sor.

A konfliktusrendszerek tanulmányozásánál, a kutatás interdiszciplináris jellege és a kialakult jogviták és konfliktusok nem tisztán jogi természete megkövetelte részemről a több tudományág által történt külön-külön és együttes elemzést és összehasonlítást.

Hipotézisem szerint, Macedónia nemzeti és nemzetközi konfliktusai azért prolongálódhattak, mert a nemzetközi jog még nem volt képes a macedón konfliktusokhoz hasonló, nem tisztán jogi ellentéteket kellő hatékonysággal kontrollálni és rendezni, ezen egyedi ellentéteknél a döntéshozók a konfliktusok rendezésében rendkívüli egyensúlyra kellett, és továbbra is kell törekedniük, valamint hagyatkozniuk. A jogi és diplomáciai eszközök nem különültek el látványosan egymástól, a nézeteltérések sokrétűek, ezért is fontos a konfliktuskezelés során egyszerre figyelembe venni és tiszteletben tartani a jogszabályok által adott kereteket, valamint a racionalitást nem befolyásoló, a diplomácián keresztül megjelenő tényezőket, mint például a nemzeti, kulturális és politikai érdekeket és értékeket. *Hipotézisem* továbbá az, hogy az euroatlanti integráció felgyorsítása nélkül az 1991-ben megfogalmazott monolitikus, és 2001 után némileg heterogenizált jelenlegi macedón döntéshozatali struktúra és államberendezkedés nem őrizhető meg, és további jelentős, az állam jelenlegi berendezkedését érintő igény és reform várható.

2. A doktori értekezés szerkezete

A doktori értekezés szerkezete a bevezető fejezetet követően a *három vizsgált konfliktusrendszerre tagolódik*, külön fejezetben foglalkozom a görög–macedón kapcsolatok, a bolgár–macedón reláció, valamint az albán–macedón együttélés jogi és diplomáciai aspektusaival. Tematikailag a bemutatott relációk egymással kapcsolatban állnak, az államfejlődés jövőbeni helyzetének megismerése szempontjából kiemelt fontossággal bírnak. Mindegyik fejezet alfejezetekre tagozódik, szám szerint a macedón–görög reláció bemutatásánál ötre, a macedón–bolgár konfliktusrendszer esetében hatra, míg a macedóniai albán kisebbséget érintő fejezet háromra. Ezen alfejezetek további kisebb szerkezeti elemekre tagolódnak. A három átfogó fejezet felépítésük szempontjából szorosan követik az időrendi eseményeket, a konfliktusok esetében a vizsgált időszak felöleli a kialakulásuk előtti időket egészen az értekezés lezárta utáni időkhöz bezárólag. A három vizsgált relációt nem érdemes egyenrangúként értelmezni, szerkezeti, tartalmi és vizsgálati jellemzőik jelentős mértékben eltérnek egymástól. A görög és a bolgár reláció nemzetközi kapcsolatokat érint, ugyanakkor a görög sokkal dominánsabb, hiszen az értekezés témájának behatárolása szempontjából a nemzetközi jog vizsgálati síkja markánsabban jelenik meg, mint a bolgár reláció esetében.

A kutatási téma multidiszciplináris jellege megköveteli a világos és érthető témavezetést, ugyanakkor az egyes fejezetek esetében a jogtudományi követelmények megkövetelik a tematikus szerkezeti struktúra kialakítását is. Ezek szinkronizálása és teljesítése érdekében az értekezés egyes fejezeteiben külön tematikus alfejezetek megírására kerül sor, amelyek az egyes relációkban nemzetközi jogi szemszögből vizsgálnak meg egyes kérdéseket. A konfliktusrendszerek vizsgálatához vezető multidiszciplináris megközelítés, a relációk fejlődésének sajátosságai, az elemzett jogviták és konfliktusok számos összekapcsolódási pontja megköveteli a relációnként történt vizsgálatot. Az alternatív jogi területekként és kérdésenként történő szerkezeti felépítés tisztán jogi konfliktusrendszerek esetében megvalósítható és követendő, ugyanakkor a jelen esetben az értekezés kontextusának és koherenciájának megértése nagymértékben függ a konfliktusok és jogviták diplomáciai és politikai vetületeinek egymásra épülő jellegétől. Megérteni az Ohridi Keretegyezmény nyomán kialakult, 2001 utáni macedón államberendezkedést és jogszabályi környezetet csak a Keretegyezmény létrehozását előidéző társadalompolitikai, jogi és gazdasági körülmények

ismeretének tükrében lehetséges. Ugyanez vonatkozik a Nemzetközi Bíróság az Ideiglenes Megállapodás alkalmazásának ügyében hozott 2011. évi döntésére, csak az Ideiglenes Megállapodás részletes bemutatását, illetve a görög-macedón diplomáciai kapcsolatok változásának ismertetését követően kerülhet sor az ítélet bemutatására és utóhatásainak elemzésére.

A kutatási téma feldolgozásánál óhatatlanul azzal a kihívással kellett szembesülnöm, hogy a vizsgált relációkban különböző alanyi szemszögből kell vizsgálni az egyes aktorokat, mi több Macedónia mint állam sem tölti be ugyanazt az alanyi jogkört az egyes konfliktusok esetében. Amíg a görög és a bolgár relációkban egy, a nemzetközi jog és diplomácia síkján értelmezendő kapcsolatrendszer kerül bemutatásra, addig az albán relációnál nagyrészt a belső, macedón jog és a belpolitika határozza meg az egyes szereplők mozgásterét, és ennek tükrében kell értelmezni a konfliktusokat. A vizsgált témakörök szükségességét és egymással párhuzamba történő állítását a macedón államfejlődés jelenére és jövőjére gyakorolt összehatásuk ad magyarázatot. Az értekezésben megállapítottam, hogy a macedón integritás alapjai nem szilárdultak meg, az egyes konfliktusok jelentős mértékben készítették és készítetik konszenzusokra a macedón döntéshozókat – az Ideiglenes Megállapodás és az Ohridi Keretegyezmény aláírása, a Bulgáriával és Görögországgal folytatott folyamatos diplomáciai egyeztetések, az Európai Unió közbenjárása a macedón belpolitikai válság leküzdésében mind olyan köztes megoldásnak bizonyult, amely a macedón államiság képlékenységét bizonyítja.

A macedón-görög konfliktusrendszer bemutató fejezet első alfejezetében a konfliktusrendszer kialakulását meghatározó tényezőket kutattam, és megállapítottam, hogy a névvitában felszínre törő ellentét mögött egy hosszú történelmi múlttal álló nemzeti érzelmeket és identitást érintő társadalmi és politikai szembenállás állt, amely Jugoszlávia destabilizációja, valamint az 1990-es évek elején elindult függetlenségi folyamatok nyomán egyre inkább átformálódott.

A második alfejezetben megvizsgáltam a macedón állam fejlődését az 1990-es évek első felében, az Ideiglenes Megállapodást megelőzően, valamint kerestem a választ arra a kérdésre, hogy a görög diplomáciai, jogi és gazdasági fenntartások miképpen formálták a képlékeny félben lévő macedón államot mint a nemzetközi jog alanyát. Az alfejezetben megállapítottam, hogy a kemény diplomáciai és gazdasági szankciós lépések ellenére Görögországnak meg kellett változtatnia a rendkívül rugalmatlan álláspontját a macedón állam elismerését illetően, valamint az Ideiglenes Megállapodás előtti biztonságpolitikai aggályait sem tudta szélesebb körben elfogadtatni. Megvizsgáltam, hogy Görögország diplomáciai nyomásgyakorlása révén milyen hatást gyakorolt a macedón alkotmány

változtatásánál, valamint kielemeztem a macedón alkotmány módosításai miképpen hatottak a Görögország területi szuverenitását illető veszélyérzetére. Részletes bemutatásra kerültek a 2001 előtti macedón alkotmány azon nemzeti identitást kihangsúlyozó rendelkezései, amelyek mind Görögország, mind Bulgária esetében kihívásnak bizonyultak, és amelyek módosítása elengedhetetlen volt az 1995 utáni rendeződéshez. Az alfejezetben ismertettem Macedónia kapcsolatát az általa elismert, de Görögország által el nem ismert görögországi macedón kisebbséggel, és ennek tükrében választ próbáltam adni nemzetközi jogi keretek között arra a kérdésre, hogy egy állam a területi állam beleegyezése nélkül tarthat-e fenn kapcsolatot saját nemzeti kisebbségnek tartott idegen állam állampolgáraival. A releváns nemzetközi jogi szabályozások tükrében megállapítottam, hogy a nemzetközi jogi alapelvek, azon belül is a területi állam szuverenitásának tiszteletben tartása mellett az anyaállam jogában áll fenntartani a kapcsolatot a saját nemzeti kisebbség tagjaival, és ugyanezen elv vonatkozik a nemzeti kisebbség tagjaira is, amennyiben kapcsolattartási szándéktól vezérelve cselekednek az anyaállam irányába.

A fejezet keretében megvizsgáltam a Badinter-bizottság jelentéseinek relevanciáját Macedónia nemzetközi elismerése szempontjából, és megállapítottam, hogy ugyan a Bizottság jelentései nem rendelkeztek kötelező jogerővel, viszont fontos támaszpontot nyújtottak az Európai Közösségek államainak ahhoz, hogy eldöntések elismerjék-e Macedóniát önálló szuverén államként. A Badinter-bizottság a Macedóniára vonatkozó tanácsadó véleményében megerősítette Macedónia álláspontját, miszerint az országnak nincsenek területi követelései (Görögország felé), ebből pedig levezette, hogy a „Macedónia” név nem jelent területi veszélyt egyetlen másik állam számára sem. Megállapítottam, hogy a Badinter-jelentés fontos mérföldkő Macedónia nemzetközi elismertségében, ugyanis ez volt az első független szakértői vélemény, amely jogi és szakpolitikai érvekkel alátámasztotta a macedón szuverenitás elismerésének fontosságát.

Végigkísértem a kezdeti diplomáciai egyeztetéseket egy kompromisszumos államnénvről, és megállapítottam, hogy a végső – FYROM – ideiglenes megnevezés mind Görögországban, mind Macedóniában komoly társadalmi és belpolitikai ellenkezésbe ütközött, viszont megnyitotta az utat az 1995. évi Ideiglenes Megállapodás megtervezése felé. A kutatás ezen szakaszában megvizsgáltam, hogy az államnév el nem ismerése megfelelő alap lehet-e az ENSZ tagfelvétel elutasításához, és megállapítottam, hogy ugyan jogilag Macedónia teljesítette az ENSZ-csatlakozáshoz szükséges feltételeket, viszont a diplomáciai ellentétek nyomán az államnév területi szuverenitást veszélyeztető elemként lehet értelmezni, ami kompromisszumok meghozatalát eredményezte. Megvizsgáltam közelebbről Görögország

Macedóniával szemben alkalmazott gazdasági embargóját, valamint ismertettem az Európai Unió Bírósága 1994-ben hozott ítéletét az Európai Bizottság által kezdeményezett ügyben, amelyben a görög szankciók felfüggesztését kérte.

Fontosnak tartottam megvizsgálni az államnevek elismerésének relevanciáját az államközi kapcsolatokban és a nemzetközi jogalanyiságban. Macedónia esetén keresztül ismertettem az államelismerés szerepét a nemzetközi jogi kapcsolatokban, valamint felvázoltam a macedón példán át szemléltetve az államnév-elismerés nemzetközi gyakorlatát, megvizsgálva vonható-e párhuzam az államelismerés és az államnév-elismerés között a nemzetközi jogalanyiságot formáló hatások tükrében.

A névvitából eredően megvizsgáltam a második alfejezetben, hogy az államok névválasztási joga hogyan viszonyul a nemzetközi jog alapelveihez, valamint léteznek-e olyan állami szuverenitásból eredő korlátok, amelyek gátolhatnák a szabad névválasztást. Megállapításaim szerint az államnév viselésének (és az adott államnév változtatásának) a joga, annak nemzetközi szokásjogi gyökerei nyomán kizárólag belső joghatóságba tartozó ügy. Macedóniának szuverén joga van ahhoz, hogy saját maga, más állam beavatkozása nélkül állapítsa meg, és nemzetközi kapcsolatainak során használja az alkotmányos nevét.

A *harmadik alfejezet* tárgya a Macedónia és Görögország közötti 1995. évi Ideiglenes Megállapodás, amely a két ország bilaterális kapcsolatainak alapjaként, és a megrekedt tárgyalások nyomán a mai napig *de facto* végleges megállapodásként funkcionál. A kutatás során kerestem a választ arra a kérdésre, hogy miért nem sikerült a két állam diplomatáinak megegyezniük az ún. nagy csomagként elhíresült megállapodásról, amely tartalmazta volna Macedónia konszenzusos államnevét, és felváltotta volna az ENSZ-beli ideiglenes nevet. Megállapítottam, hogy az Ideiglenes Megállapodás számos kardinálisan fontos jogterületet szabályoz a két fél kapcsolataiban, viszont a döntéshozók felmérték a társadalmi kockázatokat, amelyekkel járt volna olyan kérdéseknek a rendezése, mint amilyen az államnév vagy a macedón kisebbségnek a helyzete lenne, és az addig elért sikereket nem veszélyeztetve megállapodtak abban, hogy jövőbeni tárgyalások vezetnek majd ezen konfliktusok rendezéséhez. Értekezésem ezen részében rámutattam az Ideiglenes Megállapodás gyenge pontjaira, valamint azon döntéshozói hibákra, valamint mulasztásokra amelyek végső soron megteremtették a Nemzetközi Bíróság előtt tárgyalt jogvita alapjait.

A *negyedik alfejezetben* bemutatásra kerülnek az 1995 utáni macedón és görög külpolitikai stratégiák, amelyek a kezdeti képlékenységet követően konszolidálva a mai napig fennálló rugalmatlan rendezési elvekhez vezettek. Megállapítottam, hogy a nemzetközi környezet radikális változásai (például a koszovói válság, a 2001. évi polgárháború-közeli

helyzet, vagy a 2001. szeptember 11-i terrortámadás) jelentős mértékben befolyásolták a macedón-görög együttműködést, s ugyan 2006-ig nem sikerült előrelépni a névvita rendezését illetően, de a biztonságpolitikai együttműködés kulcsfontosságú volt Macedónia területi szuverenitásának megőrzése szempontjából. Fontosnak tartottam megvizsgálni az alfejezetben azon görögországi macedón kisebbség jogait érintő ügyeket, mint például a *Sidiropoulos és Mások v. Görögország* és az *Orania Toxo és Mások v. Görögország*, amelyekben az emberi Jogok Európai Bírósága elmarasztalta a görög hatóságokat azok jogkorlátozó magatartása miatt. Megállapítottam, hogy ezen ítéletek kiemelt fontossággal bírtak, megerősítve az állami szervek szólásszabadságot és egyesülési jogokat korlátozó szűk mérlegelési jogköreiket, valamint a kisebbséghez tartozó személyek és szervezetek politikai és kulturális életben való részvételének a jogát.

Az *ötödik alfejezetben* bemutattam a görög-macedón jogvitát az ENSZ Nemzetközi Bírósága előtt, és arra a kérdésre kerestem a választ, hogy Macedónia miért terelte jogi síkra a NATO-csatlakozás megvétőzésát. Az alfejezetben megállapítottam, hogy a Nemzetközi Bíróság rendkívül óvatos ítéletet hozott, amelyben mindkét felet bírálja egyrészt közvetten az Ideiglenes Megállapodás kereteinek nem-tisztán jogi jellege miatt, másrészt pedig közvetlenül, hogy egyik fél sem tett eleget a tárgyalási kötelezettségeinek. Bemutattam az ítélet utóhatásait a névvita rendezésére, valamint arra, hogy a jövőben a felek miért tartózkodjanak egy újabb bírósági konfliktusrendezéstől, ahelyett hogy folytatnák a kötelező tárgyalásokat a névvita rendezéséről.

Az *értekezés második fejezetében* bemutatásra került Bulgária és Macedónia kapcsolata a rendszerváltás után. Az *első alfejezet* röviden ismerteti a két ország kapcsolatainak történelmi hátterét, megállapítva, hogy a két ország kulturális és történelmi múltjának hasonlóságai jelentős mértékben megalapozták a különböző nemzeti identitástudatból eredő nézeteltéréseket. A *második alfejezetben* elemeztem a két ország közötti konfliktusrendszer két fő tárgyát a macedón nyelv önállóságának kérdését jogi szemszögből, valamint a macedón nemzeti identitás elismerésének kérdését. A macedón nyelv önállóságából eredő nézeteltérés vizsgálatánál bemutattam a két ország közötti 1999. évi nyelvi konfliktus rendezésére vonatkozó szándéknyilatkozat szerepét, és megállapítottam, hogy a felek olyan diplomáciai-jogi megoldással hidalták át a kérdést, amely nyomán mindkét fél képes volt megőrizni addig képviselt keményvonalas álláspontját. Az államnév megválasztásának jogához hasonlóan megállapítottam, hogy minden állam elidegeníthetetlen joga van, hogy megválassza nemzeti identitását, ugyanakkor ez nem veszélyeztetheti egy másik területi szuverenitását.

A harmadik alfejezetben bemutatásra kerülnek a macedóniai és bulgáriai nemzeti és etnikai alapon szerveződő pártok jogvitái az állami hatóságokkal, ismertetve a belső jogszabályi környezetet valamint az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) előtti ügyeket. A vizsgálat folyamán megállapítottam, hogy mind Macedóniában, mind Bulgáriában az állami hatóságok törekedtek a nemzeti és etnikai alapon szerveződő pártok politikai tevékenységének, valamint szerveződési jogának a korlátozására, függetlenül attól, hogy ezen pártok súlya a belpolitikában elenyészőnek bizonyult. Végigkövettem a pártok és képviselőik ügyeit – *Sztankov és az Egyesült Macedón Szervezet Ilinden v. Bulgária; OMO „Ilinden” – PIRIN és mások v. Bulgária; Paunkovszki és Radko Polgári Egyesület v. Macedónia* – az EJEB előtt – és összegeztem, hogy a Bíróság (a macedón-görög ügyekhez hasonlóan) rendre elmarasztalta az állami hatóságok jogkorlátozó tevékenységét, ezzel megerősítve a kisebbségi pártok politikai jogait.

A negyedik alfejezetben bemutattam a Bulgária és Macedónia közötti honosítási konfliktus hátterét és kihatását a két ország viszonyára, ismertetve a két ország állampolgárságra és honosításra vonatkozó jogszabályi környezetét. A bolgár honosítási rendszer visszaélésekre lehetőséget adó hiányosságait feltáró elemzésemben rámutatok arra, hogy a jogszabályi környezet lehetővé teszi a nem megfelelő feltételek mellett a macedón állampolgárok számára a bolgár állampolgárság, és ezzel az európai uniós polgárság könnyített megszerzését.

Az ötödik alfejezetben a mai napig csak tervezés alatt álló Macedónia és Bulgária közötti jószomszédi kapcsolatokról szóló megállapodás szerepének fontosságát mutattam be, valamint értékeltem az 1998 utáni bolgár-macedón együttműködés jogszabályi alapjait. Felvázoltam milyen pozitív hatásokkal járna a jószomszédi kapcsolatokról szóló megállapodás aláírása a macedón európai uniós integráció felgyorsítására. *A hatodik alfejezetben* a bolgár külpolitika a macedón államiség jövőjére gyakorolt hatása került bemutatásra, megállapítva hogy a görög vétó mellett a rendezetlen bolgár kapcsolatok is jelentős szereppel bírnak abban, hogy Macedónia még nem tudta megkezdeni csatlakozási tárgyalásait.

Az értekezés *harmadik fejezetében a macedóniai albán kisebbség rendezetlen helyzete, valamint a többségi macedón államvezetés és a macedóniai albán kisebbség közötti konfliktusok és jogviták* kerültek bemutatásra. Az *első alfejezetben* az 1990-es évek monolitikus macedón jogszabályi környezete és az albán kisebbség viszonya lett elemezve, keresve azon előzményeket, amelyek a 2001. évi polgárháború-közeli helyzethez vezettek és az Ohridi Keretegyezmény elkészítését lehetővé tették. Az alfejezetben megállapítottam, hogy

a macedón hatóságok alapvetően felléptek az 1990-es évek első felében a macedón állam szuverenitását veszélyeztető vagy megkérdőjelező albán kisebbségi törekvésekre (autonómia igények, albán nyelv hivatalossá nyilvánítása), viszont egyes ügyekben engedték az albán kisebbségi jogoknak az érvényesülését (albán nyelvű egyetem *de facto* legalizálása). Az alfejezetben bemutatásra került az albán zászló használatából eredő konfliktus, valamint az Emberi Jogok Európai Bírósága előtti *Rufi és mások v. Macedónia* ügy, amely az eddig vizsgált ügyekkel ellentétben az állami hatóságok javára hozott ítélettel végződött, és megerősítette a gyülekezési jognak és a személyes véleménynyilvánítás szabadságának a védelmét, amelyet bizonyos, jól lehatárolt és meggyőzően bizonyított esetben korlátozhatják a hatóságok.

A *második alfejezetben* bemutatásra kerültek az Ohridi Keretegyezmény közvetlen előzményei, vívmányai, és annak hatása Macedónia alkotmányos berendezkedésére. Megállapítottam, hogy a 2001. évi polgárháború-közeli helyzet nemzetközi rendezése jelentős mértékben befolyásolta a macedón alkotmányos berendezkedést, hiszen elkerülve a szomszédos koszovói utóhatásokat, a macedón döntéshozók képesek voltak békés körülmények között megváltoztatni az 1990-es évek monolitikus alkotmányos alapokat, és lefektetni a heterogén, etnikumközi berendezkedést. Megvizsgáltam az Ohridi Keretegyezmény kulcsfontosságú vívmányait, köztük a Badinteri-többségű szavazási metódust, az önkormányzatokra érvényes 20 százalékos kisebbségi küszöbhatárt, a különböző állami intézményekben bevezetett nemzeti kvótákat, valamint az újonnan létrehozott felügyeleti és implementálási mechanizmusokat. Ismertettem az Ohridi Keretegyezmény nyomán véghezvitt alkotmánymódosítások eredményeit és nehézségeit, valamint kerestem arra a kérdésre a választ, hogy miképpen lehetne sikeresebbé tenni és előmozdítani az Ohridi Keretegyezmény gyakorlatba történő ültetését. Megállapítottam, hogy az Ohridi Keretegyezmény teljes és maradéktalan implementációjához jelenleg nincs meg a többségi társadalmi támogatottság, s ennek nyomán a politikai érdek sem, különösképpen, hogy a 2016. évi előrehozott parlamenti választásokat megelőzően az albán politikai erőkből sem volt meg a belső indíttatás a kialakult döntéshozói-hatalmi *status quo* megváltoztatására.

A *harmadik alfejezetben* ismertettem a 2001 utáni albán-macedón kapcsolatokat az Ohridi Keretegyezmény nyomán megvalósított jogszabály-módosítások, a 2008 óta tapasztalható belpolitikai válság, valamint a holtpontra lévő euroatlanti integráció tükrében. Megállapításra került, hogy az albán igények a jogok kiterjesztésére vonatkozóan a közeljövőben jelentős mértékben felvetik az Ohridi Keretegyezmény teljes implementációjának, vagy akár egy új, a föderalizáció irányába mutató, új egyezménynek a létrehozásának lehetőségét.

3. A kutatás módszertana

A kutatásom témáját, annak interdiszciplináris jellege miatt, a jog-, a diplomácia- és a politikatudományon keresztül közelítettem meg. A kutatás megkezdéséhez és a kutatási előzmények feltáráshoz szükségesnek éreztem megismerni a térség népeinek identitástudatát, nyelvét és történelmi gyökereit, csak ezt követően térképezhettem fel a konfliktusok kérdéseiben meghozott jogi forrásokat. A téma összetettsége, történelmi időkre történő visszanyúlása és a nemzeti identitáspolitikai különbségek miatt mindenképpen szükségesnek éreztem, hogy az értekezés első részében rövid történelmi visszatekintésre alapozzak. A kutatási téma legfontosabb szakirodalmi részét Macedónia nemzetközi aktusai, továbbá az ország belső jogrendszerének elemei képezték. Értekezésemben és kutatásaimban törekedtem a konfliktusok jogi és politikai aspektusainak a szétválasztására, valamint külön történő vizsgálatára. A konfliktusok megértéséhez nem lehetséges kizárólag racionális tényekre és eredményekre alapozni, feltétlenül szükséges a személyes tapasztalatok és a régió lakosságának érületi világának feltárása is, emiatt kutatásaimban magas rangú, a kérdésköröket közelről ismerő szakértőkkel és diplomatákkal folytatott konzultációkra és beszélgetésekre hagytakoztam.

Az értekezés központi témáihoz kapcsolódó magyar nyelvű források igen szűken álltak rendelkezésemre, ennek következtében törekedtem arra, hogy a tiszta és a célzott alapkutatáshoz a szakirodalom túlnyomó részét idegen – macedón, angol, bolgár és görög – nyelvű forrásokból hasznosítsam, ugyanakkor az általános jogértelmezések megismeréséhez, a nemzetközi jogi és diplomáciai elvek alkalmazásához megfelelő kiindulási alapot biztosított a hazai irodalom számos forrása. Az egyes nemzetközi bírósági fórumok által, az értekezésben vizsgált döntéseket, határozatokat és tanácsadó véleményeket összehasonlítottam a bíróságok hasonló kérdéskörökben hozott egyéb ítélezéseikkel és a megfelelő jogi értelmezéseket építettem be a korábban említett nemzetközi jogi kérdéseket kifejtő alfejezetekbe. Értekezésemben és kutatásaimban jelentős mértékben hagytakoztam a macedón és görög jogrendre, az ide vonatkozó nemzetközi jogforrásokra, a kérdést ismerő, legkiválóbb jogtudósok és politikai elemzők tanulmányaira és írásaira, statisztikai adatbázisokra, diplomáciai forrásokra, helyszínen készített interjúkra és egyéb elemzésekre. Az értekezés elkészítése során olyan szakmai, leginkább diplomáciai tapasztalatra és tudástökére volt szükségem, amelyet részben az aktív diplomáciában jártas magyar, bolgár, macedón és görög külügyminisztériumi tisztviselőktől tudtam csak beszerezni.

Kutatásaim során fontosnak éreztem, hogy párosítsam az induktív és a deduktív kutatási módszereket, ugyanis a konfliktusok egyedi jellegét tekintve, fontos fejlődési mérföldköveket ért el az elmúlt két évtizedben a nemzetközi jog, különösképpen a nemzetközi konfliktuskezelés jogi eszköztára jelentős mértékben bővült. A téma multidiszciplinaritása miatt párosítottam a jogi területeket érintő nem-empirikus kutatási módszereket (jogi elemzések, összehasonlítások, jog alkalmazásának kritikai elemzése), és a diplomácia területet érintő gyakorlati módszereket (terepmunka, interjúk). A téma vizsgálata egyértelműen elméletorientált kutatás, amelynek kiemelt célja a tudásanyag bővítése, rendszerezése és nem utolsósorban egységesítése volt. Az értekezés témájának kritikai elemzése számos kihívás elé állított, különösképpen a konfliktusok kialakulásához és fenntartásához vezető út és a konfliktuskezelő tevékenységek bemutatásánál, hiszen olyan kényes politikai és diplomáciai relációkról van szó, ahol még tudományos körökben is nehéz volt elvonatkoztatni a szubjektív értelmezésektől.

4. Az értekezés új tudományos eredményei

I. Az Ideiglenes Megállapodás sikereinek és kudarcainak elemzése a macedón-görög konfliktusrendszer fejlődésének tükrében

A Macedónia és Görögország közötti 1995. évi Ideiglenes Megállapodás félsikerként értékelhető, hiszen a diplomáciai erőfeszítéseket sikeresen belefoglalták a nemzetközi jog adta keretekbe, ugyanakkor éppen hogy az egyedülálló helyzetnek, a jog által biztosított eszközök végletekig történő ki nem használatának, és természetesen a felek megalkuvásra való képtelenségének következtében a kis csomagként elhíresült megegyezés a mai napig permanens csomagként maradt meg. Az Ideiglenes Megállapodás igazi sikere abban rejlett volna, ha a felek az általa lefektetett jogi kereteket nem kizárólag kárrendezésre, hanem fokozatos bizalomépítésre is felhasználták volna. A nemzetközi szervezetek mediálási hatékonyságának hiánya, és kiemeltképpen az Európai Unió ki nem forrt külpolitikájának tudható be többek között az, hogy 1995 után Macedónia és Görögország nem folytatta a névvita megoldását célzó konstruktív párbeszédet. Az Ideiglenes Megállapodás megalkotása során az egyik legfontosabb hiányosságnak az bizonyult, hogy nem sikerült egy olyan garanciális mechanizmust beépíteni, amely a feleket a tárgyalóasztal mellé kötelezte volna. A jogalkotók az Ideiglenes Megállapodás tervezésénél nem kalkuláltak azzal, hogy a felek nem fognak érdemben eleget tenni a tárgyalási kötelezettségeiknek, emiatt sem vetődött fel addig a

pontra a szankcionálás kérdése vagy egy konkrét határidőnek a meghatározása. A névvitát illetően az Ideiglenes Megállapodás létrehozása során még nem az volt a fő kérdés, mint *de facto* a Nemzetközi Bíróság 2011-es ítéletének kihirdetésekor, hogy egy állam milyen joggal kívánja megváltoztatni egy másik szuverén államnak az alkotmányos megnevezését, hanem az hogy miképpen lehet a nemzeti szuverenitás legkisebb vesztesége mellett egy konszenzusos, mindkét fél számára kielégítő megoldást találni. Az 1995 és 2011 közötti időszakot éppen az arcvesztés elkerülésének a politikája jellemezte, a tárgyaló felek erre helyezték a hangsúlyt, ahelyett hogy a konszenzusos döntésből eredő közös nyereséget hangsúlyozták volna ki. A Nemzetközi Bíróság 2011-es ítélete és annak utóhatásai rávilágítottak arra, hogy a macedón–görög névvitaként elhíresült, ám annál sokkal összetettebb konfliktusrendszer² mennyire egyedi értékkel bír a nemzetközi jog számára, valamint arra, hogy egy ennyire összetett ellentétet nem lehet kizárólag jogi eszközökkel rendezni. A kezdeti hipotézisemet alátámasztva a Nemzetközi Bíróság ítélete és annak utóhatásai *de facto* megerősítik azt a percepciót, hogy a macedón–görög konfliktusrendszer nem rendezhető sem kizárólag diplomáciai, sem pedig kizárólag jogi úton, hanem egy interdiszciplináris rendezési eszköztár szükséges. A nemzetközi égisz alatt folytatott bilaterális tárgyalásoknak kell képezniük ezen eszköztárnak az alapját. Járható útnak bizonyulhat a lépcsőzetes tárgyalásoknak az alkalmazása, amely kívülről befelé konkretizálná az elérendő célokat – fő tárgyalási cél kijelölése, név használati formáinak tisztázása, egyes használati formáknak a lehatárolása, egyes használati formák konkretizálása, használati és felügyeleti mechanizmusok kialakítása, jogorvoslati lehetőségek konkretizálása. Párhuzamosan a diplomáciai tárgyalásokkal a két állam döntéshozói nemzetközi felügyelet mellett létrehoznák az 1995-ös Ideiglenes Megállapodásnál szűkebb és egzaktabb jogi kereteket.

II. A Nemzetközi Bíróság 2011. évi ítéletének kihatása a macedón–görög konfliktusrendszerre

Az Európai Unióban és a NATO-ban betöltött tagságából eredő jogaival élve Görögország a nemzetközi jogi keretek között gyakorol nyomást Macedóniára annak érdekében, hogy megváltoztassa államnevét, és habár a Nemzetközi Bíróság az Ideiglenes Megállapodás

² SOFOS, Spyros A.: *Beyond the Intractability of the Greek-Macedonian Dispute*. in: DZUVALEKOVSKA CASULE, Mircela –LOZANOSKA, Jana –KACZOROWSKI, Maciej –TASEV, Donče –RUŠEV, Trajče –ANTONOV, Dragan (eds.): *The Name Issue Revisited*. Macedonian Information Centre, Szkopje, 2013. 226.

rendelkezéseire alapozta Görögországot elmarasztaló döntését, nem várható a jövőben az, hogy Macedónia ismételten a Nemzetközi Bírósághoz fordulna ebben a kérdésben. A Nemzetközi Bíróság döntésének utóhatásait elemezve a jövőben érdemes lenne az értekezés témájának folytatásaként megvizsgálni azon diplomáciai megfontolásokat, amelyek meggátolnák Macedóniát abban, hogy ismételten jogi síkra terelje a kérdést, valamint többek között azt, hogy milyen előnyökkel és hátrányokkal járna az a macedón döntéshozók számára. Egy jól elkülöníthető interdiszciplináris törésvonal rajzolódott ki a görög-macedón névvita tanulmányozásánál, jogi szemszögből a görög vétók jogszerűségének a kérdése megkérdőjelezhetetlen Macedónia euroatlanti integrációja esetében, viszont ha a kérdést a diplomácia oldaláról közelítjük meg, akkor egyértelműen morális, normakövetési aggályok merülnek fel. Kutatásaim során arra a megállapításra jutottam, hogy amennyiben az érintett felek minél jobban kihangsúlyozzák e törésvonalnak a meglétét, és annak kiküszöbölése érdekében kizárólagosan alkalmazzák az egyik vagy másik diszciplínára jellemző normakövetési eszközöket, akkor a törésvonal mélyülni fog. Nehéz megállapítani az eddigi gyakorlatok tükrében, hogy van-e alá-fölérendeltségi viszony a diplomáciai és a jogi megközelítés között a görög-macedón kapcsolatok esetében, hiszen a felek a diplomácián keresztül hozták létre a jogi síkot, viszont tudatosan hagyva teret a diplomáciának, hogy megakadályozza a jog dominanciáját a két fél kapcsolatainak rendezésében. Megállapítottam, hogy a Nemzetközi Bíróság ítéletének óvatossága és effektivitásának hiánya abból ered, hogy alapvetően sem az Ideiglenes Megállapodás, sem pedig a NATO tagfelvételi eljárás nem biztosított kellő módon definiált jogi kereteket ahhoz, hogy a Bíróság másképpen ítélkezessen.

III. A sikeres konfliktuskezelés fontosságának elemzése a macedón állami szuverenitás megőrzése, valamint az ország euroatlanti integrációja szempontjából

Az értekezésben vázolt jogvitákból és ellentétekből eredő negatív konzekvenciák 2011 után kezdtek látványosan felszínre kerülni – permanenssé vált a belpolitikai válságok patthelyzete, és az Európai Unió egyre markánsabb kritikával illeti Macedónia tagjelölti felkészültségét, kihangsúlyozva a koppenhágai kritériumoknak meg nem felelést, a macedóniai közösségek közötti feszültségeket, és a pártérdekekhez kötődő államberendezkedést. A külső és belső konfliktusoknak a kezelése nagy erőfeszítéseket, kapacitásokat emésztett (és a mai napig emészt) fel, így a macedón állam nem képes abban az irányban és ütemben fejlődni, ahogy azt döntéshozóik ezt megelőzően felvázolták.

Megállapítottam, hogy a görög–macedón konfliktusrendszer megoldása nem garantálná teljes mértékben és maradéktalanul az államfejlődésre gyakorolt negatív hatásoknak a megszűnését, ugyanakkor annak prolongálása kölcsönhatásban van az értekezésben bemutatott másik két kihívással – a rendezetlen bolgár-macedón kapcsolatokkal, és az erősödő albán-macedón etnikai ellentéttel. Macedónia számára az euroatlanti integráció felgyorsulása és a releváns nemzetközi szervezetekbe történő tagfelvétel jelentené a jelenlegi szuverenitásának a garanciáját, ugyanakkor annak elérése az 1991-es alkotmányos keretek és a nemzeti identitás átalakulásával járna. A bolgár-macedón relációkból eredő nézeteltérések, valamint az Ohridi Keretegyezmény által generált alkotmánymódosítások mind ennek a belső ellentétnek az eredményei, miszerint az 1991-es jogi és identitásbeli keretek összességükben nem igazodnak, nem konformak az Európai Unió által megkövetelt érték- és jogrendszerrel. A bolgár–macedón jószomszédi kapcsolatokról szóló megállapodás jogi szemszögből mindkét fél részéről egy teljesítendő feltétel lenne, ahhoz hogy javuljanak a bilaterális kapcsolatok és Macedónia fejlődése elől elháruljon a bolgár bírálóknak az akadálya, ugyanakkor itt ismételen visszatér az ellentétek összetettségének a kérdése. Ismét az arculatvesztés kérdése merülne fel a macedón döntéshozók előtt, hiszen miképpen lehetne megkötni egy jószomszédi kapcsolatokról szóló megállapodást olyan szuverenitást veszélyeztető tényezők mellett, mint amilyen az értekezésben bemutatott bolgár állampolgársági politika, vagy a macedón nemzeti identitásnak az el nem ismerése.

A bolgár-macedón konfliktusnak a megértése és az esetleges rendezéshez vezető megoldásoknak a lokalizálása teljes mértékben más megközelítést igényel, mint a görög-macedón konfliktusrendszer esetében, függetlenül attól, hogy végeredményben mindkét konfliktusrendszer a macedón államiság jelenlegi kereteit kérdőjelezi meg. Jogi szempontból nem annyira egzakt és letisztult a bolgár-macedón viszonyok a rendezése, mint például az Ideiglenes Megállapodás által megteremtett macedón-görög kapcsolatrendszer, hiszen a nemzeti identitásra vonatkozó kifogásokat sokkal nehezebb jogi szövegkörnyezetbe ültetni, mint például az alkotmányos államnevet. A két konfliktusrendszer mutat párhuzamot egymással, ugyanis mind a bolgár, mind a görög álláspont az, hogy Macedónia nem kizárólag egy ellentét fennállása miatt nem készült fel még az európai uniós tagságra, hanem mert rendezetlen a viszonya más szomszédállamokkal is, valamint további nem szomszédáspolitikához köthető mulasztásai is vannak a csatlakozáshoz vezető úton. A két diszciplína közötti hierarchiának a kérdése a bolgár-macedón konfliktus esetében is visszatér, ugyanakkor a görög-macedón relációhoz képest azzal a különbséggel, hogy a diplomácián

keresztül a felek még nem hozták létre a jogi sík konstans kereteit – ezt teremtené meg a jószomszédi kapcsolatokról szóló bilaterális megállapodás.

Procedurális szempontból, kellő elhatározottság mellett a bolgár reláció rendezése sokkal kisebb nehézségekbe ütközne Macedóniában, mint a görög névvita. A bolgár jószomszédi kapcsolatoknak a rendezéséhez a macedón országgyűlésnek egyszerű többségre lenne szüksége, míg az állam nevének a megváltoztatása egyrészt Badinteri-többségű szavazást igényelne, másrészt akár országos népszavazás kiírása is szükséges lehet. A bolgár-macedón viszony a közelmúltban javuló tendenciát mutatott, ugyanakkor közel sem állnak készen a felek arra, hogy legfelsőbb szinten rendezett együttműködésről legyen szó. A bolgár-macedón viszony, függetlenül attól, hogy alsó- és középszinten sokkal rendezettebb, mint a görög-macedón, szűkebb jogi keretek között van jelen pillanatban definiálva. A különbség Görögország és Bulgária, Macedóniával szemben tanúsított külpolitikája között az, hogy Athén rendkívül konzekvens módon kívánja érvényre juttatni álláspontját a fennálló konfliktusban, míg Bulgária az elmúlt negyed évszázadban nem alakított ki egy lépcsőzetes macedón irányvonalat, sokkal inkább az alkalmi opportunizmus érezhető a bolgár megközelítésben. A jelenlegi diplomáciai és jogi körülmények között a bolgár-macedón jószomszédi kapcsolatoknak a rendezése reális lehetőség a jövőt illetően, különösképpen, hogy egyrészt a regionális gazdasági fejlődés egyre jobban megköveteli ezt, másrészt a racionális macedón államfejlődés is kívánatosnak tartja a csendes kiegyezést Bulgáriával. A nemzetközi jog szemszögéből vizsgálva a bolgár-macedón relációt megállapíthatom, hogy amennyiben a jövőben aláírásra kerül a „Jószomszédi kapcsolatokról szóló megállapodás”, akkor akár bekövetkezhet a macedón-görög relációra jellemző permanens megtorpanás, amelynek rendezése valamilyen ponton intézményesített nemzetközi jogorvoslati folyamathoz is vezethet, ugyanakkor amíg ez nem valósul meg, addig túlnyomóan a diplomáciai eszközökre kell hagyatkozniuk a feleknek az olyan kényes kérdéseknél, mint amilyen a közös történelmi múltnak az értelmezése vagy az önálló macedón identitásnak az elismerése.

IV. Az államnév megválasztásának és a nemzeti identitás alakításának a joga a macedón konfliktusok tükrében

Az értekezésben megállapítottam, hogy az alkotmányos államnévnek mint az állami rendszer elválaszthatatlan elemének a megválasztása az állami szuverenitás belső oldalához tartozik azzal a (Badinter-bizottság által is vizsgált) külső elemével, hogy a szuverén döntés nem veszélyeztetheti más állam területi épségét. Az értekezésben részletesen kifejtésre került

az államelismerés és az alkotmányos államnév elismerésének kapcsolata, valamint a névvita esetleges kihatásának problematikája az állam nemzetközi jogalanyiságára. Arra a következtetésre jutottam, hogy a „szabad névválasztás” ellenzői által értelmezett „korlátok” csak korlátozottan és közvetett módon, valamint az állami kötelezettségek jóhiszemű teljesítése elvének tiszteletben tartása mellett jelenhetnek meg egy államnév-elismerési kérdésben. A jelenleg szélesebb körben elfogadott deklaratív elmélet szerinti államelismerés nem előfeltétele a nemzetközi jogalanyiságnak, nem befolyásolja egy állam azon önrendelkezési jogát, hogy szabadon megválaszthassa alkotmányos államnevét, az államelismeréshez kötött korlátok pusztán azt befolyásolhatják, hogy bilaterális szinten a két állam között ne érvényesüljenek a jószomszédi politikai viszonyok.

A bolgár-macedón kapcsolatokban sem mindig érvényesültek a nemzetközi jogi alapelvek, ugyanakkor nem alakult ki egyik oldal részéről sem olyan konstans és rugalmatlan álláspont, mint a névvita esetében, másrészt az államok közötti együttműködés elve sokkal szélesebb spektrumban érvényesül a két ország között, erre ad tanúbizonyságot, hogy a közös egyeztetések gyakrabban vezetnek gyakorlatban kivitelezhető eredményekhez. A relációban a felek sokkal kevésbé kívánták jogi síkra terelni azon nézeteltéréseiket, amelyeket aligha lehetett volna oly módon orvosolni, mint például az 1995. évi Ideiglenes Megállapodás alkalmazásáról keletkezett jogvitát. A nemzeti identitásnak a kialakítása és meghatározása, ugyanúgy szerves része a népeket és nemzeteket megillető önrendelkezési jognak, az államok szuverén egyenlősége belső oldalának, valamint a belügyekbe való beavatkozás tilalma alapelveknek, mint ahogy az alkotmányos államnévnek a meghatározása, ugyanakkor Bulgária, Görögországgal ellentétben a kérdést a csendes diplomáciai síkján kívánta rendezni. Mind a nemzeti identitás kérdésénél, mind pedig a szabad államnév-választásnál megállapítottam, hogy Macedóniának elidegeníthetetlen joga van ahhoz, hogy kialakítsa és formálja belügyeit más államok beavatkozásától mentesen, ugyanakkor nehéz lenne explicit módon elhatárolni, hogy a nézeteltérésekre adott válaszok politikai nyomásgyakorlásnak, ösztönzésnek esetleg közvetlenül a nemzetközi jogi alapelvek megsértésnek tekintendők. Az önrendelkezési jog és az állami szuverenitás belső oldalának vizsgálatánál a nemzeti identitásnak a kialakítása strukturálisan az államiságnak az elnyerése és az államnévnek a meghatározása előtt helyezkedik el, hiszen önmagában nem (vagy hipotetikusán sokkal kisebb mértékben) veszélyeztetheti egy másik állam szuverén épségét és egységét.

V. *Az Ohridi Keretegyezmény vívmányainak és hiányosságainak az elemzése, valamint az albán kisebbség jogainak kiszélesítésére tett kísérletek macedón államiságra gyakorolt hatásainak a vizsgálata*

Fontos megállapítani, hogy az állami szuverenitás megőrzésének és megszilárdításának szempontjából Macedóniának legalább olyan nehézséget jelent az albán kisebbség országon belüli státuszának a kezelése, mint amilyen a görög vagy bolgár viszonyának a rendezése. Véleményem szerint a jövőt illetően sokkal nagyobb kihívás lesz megtalálniuk a macedón döntéshozóknak azt az egyensúlyt, amely egyrészt garantálja a 2001. évi Ohridi Keretegyezmény utáni alkotmányos struktúrát, másrészt a legminimálisabb mértékben kielégíti a macedóniai albán kisebbség, jogainak kiterjesztésére vonatkozó követeléseit.

Az Ohridi Keretegyezmény a macedón államra kívülről ráerőltetett megbékélési folyamatnak a záradéka volt, amely egyelőre megteremtett egy komolyabb feszültségektől mentes együttélési környezetet az országban macedónok és nem-macedónok számára, viszont lényeges mértékben változtatta meg az 1991-ben lerakott alkotmányos alapokat. A Keretegyezmény megfogalmazásának a folyamatát tanulmányozva megállapítottam, hogy a nemzetközi erők, kiemeltképpen az Amerikai Egyesült Államok diplomáciája súlyos szakmai hibákat követett el, amelyek közrejátszottak abban, hogy a mai napig ne legyenek teljes mértékben implementálva a Keretegyezmény nyomán elfogadott jogszabályi rendelkezések. Értelmezésem szerint a Keretegyezmény egy konszenzus volt arra vonatkozóan, hogy engednek a nyomásnak, ugyanakkor Macedónia már az aláírás pillanatától cselekedeteivel deklarálta, hogy továbbra is egy nemzetállam marad, függetlenül attól, hogy *de jure* heterogén, decentralizált államstruktúrává alakul át. A macedón-görög és a macedón-bolgár kapcsolatokkal ellentétben az államon belüli macedón-albán reláció vizsgálatánál egy teljesen eltérő konstellációt állapítottam meg azt illetően, hogy miképpen viszonyult egymáshoz a diplomácia és a jog. Az Ohridi Keretegyezmény létrehozását megelőző folyamatban a nemzetközi diplomácia markánsan rányomta a bélyegét a 2001 után létrehozandó jogi struktúrára, amely esetében nem volt jelen sem a puha nyomásgyakorlás, sem pedig a konszenzusok iránti törekvés. Macedón részről nem mutatkozott eddig jóhiszemű készletesség arra vonatkozóan, hogy a felek továbbfejlesszék a létrehozott jogi kereteket – az Ohridi Keretegyezményt – hiszen az Ideiglenes Megállapodással vagy a tervezett jószomszédi kapcsolatokról szóló megállapodással ellentétben, Szkopje részéről soha sem bizonyult kívánatos érdeknek az 1991. évi állami alapoknak a megváltoztatása.

Az Ohridi Keretegyezmény rendelkezéseinek jogszabályba történő implementálása, a regionális körülményekhez viszonyítva oly mértékig sikeresnek bizonyult, hogy fenntartotta a kialakult államstruktúrát és biztosította a macedón és albán pártok közötti érdekek érvényesülését, így sokkal nagyobb veszélyt jelentene ma az albán pártok számára, ha 2001-hez hasonló radikális változásokat követelnének, minthogy megtalálják a lehetőségeket a jelenlegi jogrendszerben.

Meglátásom szerint az albán kisebbség jogainak kiszélesítését célzó törekvések a jövőben egyre nagyobb nyomás alatt fogják tartani a többségi macedón döntéshozókat, aminek két lehetséges kimenetele lehet – a 2001 előttihez hasonló homogén nacionalista politika felerősödése vagy új, az Ohridi Keretegyezményhez hasonló reformoknak az implementálása. A többségi macedón döntéshozók a jelenlegi állami szuverenitás megőrzését aligha láthatják a már egyszer megbukott nacionalista politikában, ugyanakkor a megoldást és szilárdságot garantáló európai uniós integrációt a görög és részben a bolgár konfrontációk megállították.

Véleményem szerint a macedón állam csak abban az esetben lesz képes megőrizni jelenlegi alkotmányos berendezkedését, ha a közeljövőben megkezdzi a 2009 óta elhúzódó uniós csatlakozási tárgyalásokat, ugyanakkor ez leginkább az Athénnal fennálló nézeteltéréseken, és azon belül is a névvita rendezésén múlhat. Az uniós csatlakozás reális perspektívája mindenképpen pozitív hatással bírna a macedón belpolitikára, valamint az albán kisebbséggel kialakított viszonyra. Az Ohridi Keretegyezmény azon rendelkezései, amelyek nem kerültek teljes mértékben implementálásra, valamint az azóta megfogalmazódott újabb albán igények (mint például az albán nyelv hivatalos államnyelvvé történő elismerése) támpontot adhatnak szélsőséges megnyilvánulásoknak mint amilyen volt a 2015-ös kumanovói fegyveres támadás vagy a 2014-2015-i tüntetéssorozat országszerte. Az európai uniós integráció önmagában nem biztosítaná az 1990-ben létrehozott államberendezkedést és az Ohridi Keretegyezmény után konszolidálódott jelenlegi albán-macedón együttélési viszonyt, ugyanakkor lényeges mértékben csökkentené a kontrollálatlan, nem-demokratikus folyamatok kialakulásának a veszélyét.

Az egyensúlykeresésre épülő hipotézisemet támasztja alá az is, hogy Macedónia konfliktusait időszakosan rangsorolja, azzal a céllal, hogy elkerülje a több fronton történő jogi és diplomáciai bonyodalmakat. A macedón állam fejlődése megköveteli a markánsabb, konfrontatívabb diplomáciát, hiszen egy fiatal, folyamatosan formálódó lévő nemzeti identitással rendelkező államról van szó, ugyanakkor nemzetközi szinten eddig nem volt sikeres, ha több konfliktusos tényezőnek kellett reagálnia párhuzamosan.

Az értekezés során megállapítottam, hogy Macedónia állami szuverenitása a mai napig nem szilárdult meg, a három felvázolt konfliktusrendszer hatására a jövőben jelentős mértékben változhat identitásbeli, alkotmányos és területi integritása. Ezen konfliktusrendszerek megértéséhez nem vonatkoztathatunk el a komplex, interdiszciplináris megközelítéstől – nem elég pusztán ismerni a macedón vagy a nemzetközi jogszabályokat, ahhoz hogy a névvitához hasonló komplex kérdéseket rendezzék a felek. Macedónia döntéshozói ebbe a hibába estek bele 2008-ban, amikor a Nemzetközi Bírósághoz fordultak keresetükkel, és megpróbálták megkerülni a bilaterális és nemzetközi diplomácia szereplőit, ám 2011-ben világossá vált, hogy a nemzetközi jog rendező eszköztára igen körülhatárolt, ha maguk az aktorok is olyan kikapukat hagytak maguknak kétoldalú jogi dokumentumaikban, amelyek célja az lenne, hogy ha negatív kihatású döntést hozna az adott bíróság, akkor diplomáciai úton azt még megkerülhessék.

Nyilvántartási szám: DEENK/17/2017.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Milanov Viktor
Neptun kód: ZES7M3
Doktori Iskola: Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10038577

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Folyóiratcikkek, tanulmányok (12)

- Milanov, V.:** Direct Democracy in Bulgaria.
Pázmány Law Working Papers. 1, 1-18, 2016. ISSN: 2062-9648.
- Milanov, V.:** A Bulgária és Macedónia közötti honosítási konfliktus háttere és kihatása a két ország viszonyára.
Jog, Állam, Politika 7 (2), 45-56, 2015. ISSN: 2060-4580.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
- Milanov, V.:** A Görögország és Macedónia közötti 1995-ös ideiglenes megállapodás eredményei és kudarcai.
Jog, Állam, Politika 6 (1), 109-125, 2014. ISSN: 2060-4580.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
- Milanov, V.:** A macedón identitás kialakulása és fejlődése a kezdetektől napjainkig.
In: A történelem határán : irodalom-, nemzetiség- és politikatörténeti tanulmányok. Szerk.: Zachar Péter Krisztián, Strausz Péter, Heraldika Kiadó, Budapest, 276-362, 2014. ISBN: 9789639204928
- Milanov, V.:** Macedonia's prospects of joining the European Union in the near future.
In: Prospects for the European Union : borderless Europe? : international conference 25-26 October 2013 : conference proceedings. Ed.: András Lőrincz, Institute for Cultural Relations Policy, Budapest, 170-180, 2014. ISBN: 9786155432019
- Milanov, V.:** Macedónia európai integrációjának perspektívái a 2013-as bizottsági jelentést követően.
Európai Tükör 1, 67-75, 2014. ISSN: 1416-6151.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: B
- Milanov, V.:** A bolgár belpolitikai rendszer átalakulása.
Magyar Külügyi Intézet Tanulmányok 18, 1-11, 2013. ISSN: 2060-5013.

8. **Milanov, V.:** A bulgáriai török kisebbség politikai és társadalmi helyzete.
Forum. Acta juridica et politica 3 (2), 131-150, 2013. ISSN: 2063-2525.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
9. **Milanov, V.:** A rendszerváltás utáni bolgár politikai rendszer.
In: Történelem és politikai régen és ma. Szerk.: Strausz Péter, Zachar Péter Krisztián,
Heraldika Kiadó, Budapest, 230-247, 2013. ISBN: 9789639204775
10. **Milanov, V.:** Bulgária: népszavazáson át a kormányválságig.
Magyar Külügyi Intézet Tanulmányok 8, 1-15, 2013. ISSN: 2060-5013.
11. **Milanov, V.:** The Bulgarian-Macedonian Conflict.
In: The Balkans dialogue : conflict resolution and EU accession politics in the Balkan and
Turkey : Budapest, 8-9 February 2013 : conference proceedings. Ed.: András Lőrincz,
Institute for Cultural Relations Policy, Budapest, 77-88, 2013. ISBN: 9789630872911
12. **Milanov, V.:** A magyar-bolgár kapcsolatokban rejlő lehetőségek.
Magyar Külügyi Intézet Tanulmányok 9, 1-20, 2012. ISSN: 2060-5013.

További közlemények

Folyóiratcikkek, tanulmányok (3)

13. **Milanov, V.:** A macedón-görög konfliktus fejlődése az 1995-ös Ideiglenes Megállapodás tükrében.
In: Jogalkotás és jogalkalmazás a XXI. század Európájában. Szerk.: Zoványi Nikolett, Doktoranduszok Országos Szövetsége, Debrecen, 340-346, 2014. ISBN: 9786158004411
14. **Milanov, V.:** Macedónia alkotmányos államnévének rendezetlen kérdése.
In: Tavasz Szél 2014 : konferenciakötet = Spring wind 2014. Szerk.: Csiszár Imre, Kőmíves Péter Miklós, Doktoranduszok Országos Szövetsége, Debrecen, 165-172, 2014. ISBN: 9789638956064
15. **Milanov, V.:** The issue Macedonia's name according to the interim accord between greece and the fyorm.
In: Doktoranduszok fóruma : Miskolc, 2013. november 7. : Állam- és Jogtudományi Kar szekciókiadványa. Szerk.: Stipta István, ME Tudományszervezési és Nk. Oszt., Miskolc, 195-199, 2013.

MTA Állam- és Jogtudományi Bizottsága irányelvei szerint:

„A” kategóriás folyóiratban megjelent publikációk: 3, melyek közül az értekezés alapjául szolgál: 3

„B” kategóriás folyóiratban megjelent publikációk: 1, melyek közül az értekezés alapjául szolgál: 1

A DEENK a Jelölt által az IDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudásmetriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2017.02.02.

